

Petr Bilík

Nová éra dramaturgie českého filmu? *Druhý rok působení Filmového centra České televize*

Rozhovor s dramaturgem Jaroslavem Sedláčkem

Jaroslav Sedláček (1972) je odborné veřejnosti znám z několika profesních rolí týkajících se českého filmu. Byť původně vystudoval Fakultu sociálních věd UK, už během studií spolupracoval s AB Barrandov a i svými dalšími kroky se orientoval na analýzu a podporu národní kinematografie. Jeho publicistická dráha je vyznačena především patnáctiletým působením v časopisu *Cinema*. Své publicistické zkušenosti a detailní znalost poměrů zúročil v televizním cyklu a publikaci *Rozmarná léta českého filmu*, v nichž mapuje dvě desetiletí současné tuzemské kinematografie. Ze scenáristy a odborného poradce se Jaroslav Sedláček postupně proměňoval v dramaturga: Prvním úspěšným projektem, pod nímž je coby dramaturg podepsán, byla *KRIMINÁLKA ANDĚL*, ambiciózní televizní seriál nominovaný na cenu Elsa. Spolu s Helenou Uldrichovou a Tomášem Baldýnským se k 1. červenci 2012 Sedláček stal jednou z hlavních postav nově založeného Filmového centra České televize, kde z pozice hlavního dramaturga usiluje o aktivní výběr látek a jejich následnou realizaci v koprodukcí České televize. Druhý rok existence Filmového centra potvrzuje, že tento přístup přináší autorskou pestrost a žánrovou rozrůzněnost audiovizuální tvorby a do budoucna jsou jeho mechanismy i individuální přispění jednotlivých dramaturgů a producentů příslibem kvalitativního rozvoje české kinematografie. Jaroslav Sedláček je jedním z expertů, kteří v rámci projektu FIND (Partnerská síť univerzit a filmového průmyslu) přednášeli o filmové tvorbě a její reflexi studentům filmové vědy v Brně a v Olomouci. Při příležitosti přednáškového cyklu vznikl i následující rozhovor.

— — —

Filmová scenáristika byla v posledních letech velmi uzavřený obor, do nějž pronikalo jen málo látek zvenčí. Změnila se situace vznikem Filmového centra ČT? Kdo vám může nyní posílat scénáře?

Prakticky kdokoli — producent, scenárista, spisovatel, lékař, truhlář, žák základní školy i babička z domova důchodců. To si nevymýšlím, se všemi těmito případy jsme se už skutečně setkali. Je nám jedno, jestli je to Čech, Slovák, Ukrajinec, Američan nebo Uzbek,

jen vyžadujeme, aby látka byla v češtině či slovenštině. Pokud odhlédnu od toho profesionálního světa, který je nám nejsympatičtější, protože látka přichází nejen se svým autorem, ale i producentem a představou o realizaci, pak úplně nejčastěji nás oslovují lidé z takzvané šedé zóny — novináři, regionální autoři, tvůrci nekonečných seriálů, lidé, kteří sice nejsou profesionály v pravém slova smyslu, ale nějakou zkušenost s psaným slovem a dramatickou stavbou mají. Právě posuzování jejich látek bývá nejtěžší. Málokterý z jejich scénářů je sice dobrý, ale téměř v každém je zárodek něčeho zajímavého, nějaké zrnko, které by se dalo dlouhým a poctivým zpracováním vybrousit v cosi potenciálně smysluplného. Tady musíme vždycky pečlivě zvážit, jestli je dobré do takové látky investovat čas, tedy něco, čeho máme ve Filmovém centru zoufale málo. Zkušenost nám říká, že v 99,9 procentech případů taková investice nemá smysl, protože k výsledku stejně nevede, ale ta jedna desetina mě vždycky straší. Nerad bych něco přehlédl, nerad bych, aby nám něco proklouzlo mezi prsty.

Podle čeho Česká televize posuzuje, jestli je scénář dobrý a pro ni zajímavý?

Ten proces má několik fází. Jakmile scénář, námět, synopse či scénosled přijdou, ať už e-mailem, poštou nebo prostřednictvím messengeru, musíme projekt zaevidovat do elektronického systému České televize. Protože chceme chránit duševní vlastnictví autorů, v systému je uveden jen název díla, jméno autora a stručná charakteristika projektu. Ke scénářům jako takovým mají přístup jen členové Filmového centra.

Každou látku dávám na posudky, zpravidla na dva externí a jeden interní. Do týmu našich externích posudkářů patří, troufnu si tvrdit, přední čeští režiséři, scenáristé, literáti, dramaturgové i filmoví teoretici. Posudky zadávám tak, aby se mi sešlo co nejpestřejší spektrum názorů na daný projekt.

Jak takové posudky vypadají? Můžete je uveřejnit?

Posudky mají zpravidla od jedné do čtyř stran, existují ale i výjimky, kdy jsou to elaboráty na dvanáct až šestnáct stran. V prvé řadě po hodnotitelích chci stručný obsah díla, ne snad jako kontrolu, že text skutečně četli, ale různé interpretace jednoho a téhož příběhu jsou mimořádně zajímavé, inspirující a v mnohém i obnažující základní problémy látky. Zdá se to banální, ale tohle je opravdu hodně praktická rubrika. Dál by měl posudkář vy zdvihnout hlavní klady a hlavní zápory látky, někdy se ty klady hledají opravdu těžko, ale minimálně jeden by se měl najít vždycky. A potom chci jasné slovo, zda realizaci látky doporučují. Nesnáším alibistické posudky, takové to tančení na vejcích, které se dá vyložit tak i onak.

Posudky jsou interní záležitostí České televize a rozhodně nejsou určeny ke zveřejňování. Chci hodnotitele ušetřit tlaku ze strany autorů i producentů. Přiznejme si, že někteří z nich jsou v daném ohledu mistři a umnou kombinací výřečnosti a vytrvalosti dokáží i podvyživenou jalovou krávu prezentovat jako vysoce plemenného býka. Tvůrcům musí stačit fakt, že jejich látky posuzují takoví lidé jako Vladimír Michálek, Petr Zelenka, Štěpán Hulík, Marcela Pittermannová, Lenka Procházková, Pavel Hajný atd. atd., prostě lidé, jejichž názoru si lze vážit a o jejichž názoru je dobré minimálně přemýšlet.

Vy sám scénáře čtete?

První půlrok jsem poctivě četl opravdu úplně všechny scénáře. Jednak jsem chtěl vědět, jak vypadá reálně situace na trhu (v daném ohledu jsem zjistil, že situace je ještě mnohem horší, než jsem si myslel), a jednak jsem chtěl co nejlépe poznat posudkáře a jejich hodnotové žebříčky.

Dnes už scénáře nečtete?

Dnes už rozhodně nečtu všechny scénáře, snažím se ušetřit především od těch vyloženě špatných. Někdy na konci roku 2012 jsem potkal paní Pittermannovou, velezkoušenou barrandovskou dramaturgyni mnoha legendárních filmů, která, když mě viděla, spontánně spustila: „Proboha, vy vypadáte tak strašně unaveně a smutně! Doufám, že nečtete všechny scénáře?“ A než jsem na to stačil cokoliv říct, zděšeně vykřikla: „Proboha, to nedělejte! Jednak se z toho zblázníte, protože to není v lidských silách všechno stihnout, jednak začnete autory nenávidět a jednak si tím snížíte laťku kvality, protože drtivá většina scénářů nestojí za čtení a vy pak začnete v každé jen lehce neblbě látce vidět film.“ Mimochodem, to byla i jedna z rad Čestmíra Kopeckého, když jsem nastupoval do Filmového centra, abych nečetl všechno, jinak že se z toho zblázním. Poslechl jsem je a myslím, že jsem dobře udělal.

Kolik ročně posuzujete scénářů?

Za první rok fungování jsme podle oficiální statistiky posuzovali nějakých 237 projektů. Ve skutečnosti je to číslo ale o necelou stovku vyšší, protože společně s Tomášem Baldýnským jsme ještě členy nadace RWE, Barrandova a ČT, která hledá nové scénáře a nové autory.

Vraťme se ke scénářům. Co se děje s látkami, na které se sejdou špatné posudky, a co se děje s těmi, na které máte posudky dobré?

Takhle jednoduše tu dělicí čáru nelze položit. Posudkáři mají jen pomocný hlas, to rozhodnutí, jestli do projektu půjdeme, nebo ne, je vždycky na nás a my se té zodpovědnosti nemůžeme a ani nechceme zříkat. Pokud je to látka opravdu slabá nebo pro nás nevhodná, pak od nás předkladatel projektu dostane takzvaný odmítací dopis. Zatímco dříve měl takový odmítací dopis zpravidla velmi formální charakter, my jsme si na sebe upletli bič v tom, že každé naše odmítnutí odůvodňujeme, ať už se jedná o žáka základní školy nebo renomovaného tvůrce. Je to činnost, která stravuje ohromnou spoustu času a energie, protože musíte najít největší slabiny látky, pregnantně je pojmenovat a celé to pokud možno citlivě naservírovat autorovi tak, aby neměl důvod jít po přečtení dopisu s provazem k nejbližší švestce. Pevně věřím, že tím ale přispíváme k transparentnosti a kultivaci prostředí a že se nám to jednou v dobrém vrátí. Jednak tvůrci vědí, co se nám na látce nelíbí, a mají šanci ty nedostatky odstranit a s projektem přijít znovu, což už se zhusta děje, a jednak nám třeba z toho žáka základní školy jednou vyroste nový Miloš Forman nebo nový Vratislav Blažek.

Dá se mluvit o nějakém nejčastějším důvodu, který se v odmítacích dopisech zas a znovu opakuje?

Nekvalita. Ne, vážně, často se právě autoři z té takzvané šedé zóny snaží o napodobeniny jiných filmů. Někdy je to vědomé a cílené, většinou si to ale sami ani neuvědomí. Chtějí ukázat, že i u nás by se dal natočit tento či onen klenot světové kinematografie, respektive že i oni umějí napsat variaci na ten či onen úspěšný film. To je ale cesta, která podle mě k úspěchu nevede: Jednak vždycky budete druzí a jednak s největší pravděpodobností nikdy nepřekonáte originál.

Vraťme se k dobrým látkám, s těmi se děje dál co?

Látky zajímavé, perspektivní, kontroverznější, složitější či z jiného důvodu hodné diskuze bereme na takzvanou dramaturgickou radu. To je takový náš zhruba šestičlenný poradní sbor složený právě z elitních posudkářů, kteří se scházejí jednou za dva až tři týdny. Tam se snažíme dané látky proklepnout, potěžkat a zrentgenovat doslova ze všech stran a ve všech možných a občas i nemožných souvislostech. Není to jen o tom nacházet a pojmenovávat chyby, byl bych rád, aby to bylo především o řešení existujících problémů.

Tahle rada moudrých, jejíž personální obsazení se prakticky neustále mění, má pro nás dvojí význam. Jednak nám pomáhá léčit problematické partie scénářů a jednak nám nedovoluje, abychom se ve Filmovém centru uzavírali sami do sebe. To by bylo to poslední, co bych chtěl — aby se výběr filmových látek České televize řídil podle vkusu či nevkusy jednoho dvou lidí.

A když se konečně doberete scénáře, s jehož podobou jste spokojeni?

Tak s ním jdeme na takzvanou Programovou radu, což je shromáždění nějakých patnácti lidí, generálního ředitele, ředitele vývoje, ředitele programu, ředitele výroby atd., kteří s definitivní platností rozhodnou, jestli Česká televize do toho projektu vstoupí a za jakých podmínek.

Zatím jsme se bavili o klasickém mechanismu, kdy si Česká televize vybírá jen z toho, co jí kdo donese, vy jste ale při svém nástupu mluvili i o aktivní dramaturgii. Co si pod tím máme představit?

Aktivní dramaturgie má v našem podání hned několik podob. Předně sami vyhledáváme látky, které někde existují v zárodečné či jakékoliv jiné podobě, tvůrci si s nimi tak trochu nevědí rady, a nám se přitom zdají nosné. Takhle jsme pomohli na světlo světa například ŠMEJDŮM či HOTELIÉROVI.

Dalším prostředkem aktivní dramaturgie je tendr. Česká televize vlastní práva k celé řadě scénářů, jejichž realizaci by si ovšem sama z finančních důvodů nemohla dovolit, proto formou tendru nabízíme spoluúčast na látce i nezávislým producentům. První vlaštovkou v tomto směru byl scénář Ivy Procházkové SLÍBENÁ PRINCEZNA, originální variace Erbenovy *Zlatovlásky*, tak uvidíme, jak to dopadne.

Dalším nástrojem aktivní dramaturgie byla takzvaná žánrová výzva, kterou jsme vyhlásili v lednu 2013. U nezávislých producentů jsme poptávali komedie, thrillery a detektivky. Bylo nám jasné, že v tak šibeničním termínu, jaký jsme jim dali, nedokáží vykutat

žádné větší perly, ale chtěli jsme jim dát jasně najevo, kterých žánrů se nám v televizi nedostává a na co by se měli zaměřit, pokud samozřejmě budou chtít.

Tou nejpodstatnější a nejbohatší kapitolou aktivní dramaturgie je ovšem co-development. Pokusili jsme se nastavit systém společného vývoje látek tak, aby byl maximálně jednoduchý a funkční. Předně jsme chtěli zbavit tvůrce a producenty strachu z toho, že když v určité fázi vývoje dojde k nedohodě, že jejich látka zůstane uvízlá na věky věků kde-si v hlubinách České televize a oni se k ní nedostanou. Společný vývoj je postavený na principu rovného s rovným, společným zájmem je hlavně výsledek. Pokud se v určitém stupni vývoje — námět, synopse, scénosled, první verze scénáře, druhá verze scénáře a tak dál — stane, že se látka odchýlí od představ jedné či druhé strany, strana opačná má vyplacením dosud utracených peněz možnost získat látku plně pod svoji kontrolu a vesele pokračovat dál.

Jaké projekty vyvíjíte v rámci co-developmentu?

Je jich celá řada. Za všechny bych zmínil snímek „Čekej tiše“ inspirovaný životními osudy české Elly Fitzgerald Evy Olmerové, dobrodružný příběh ze současnosti o hledání vltavinů „Zloději zelených koní“ či vláčilovsky laděnou roadmovie z období dětských křížových výprav příznačně nazvanou „Křižáček“. Ale jak říkám, těch projektů je mnohem víc, tohle je spíš jen ukázka spektra témat a žánrů, které nás zajímají.

Jaká témata a žánry vás tedy přednostně zajímají?

V principu se dá říct, že filmy dělíme do tří kategorií na Kino, Festival a Talent.

Kino jsou ty velké divácké filmy, které by měly navazovat na tradici filmů Vlasty Buriana, Oldřicha Nového, Adiny Mandlové, Jaroslava Marvana, Jiřího Sováka, Jiřiny Bohdalové, Vladimíra Menšíka, Zdeňka Svěráka, Ivana Trojana a dalších, zkrátka a dobře na ty nejlepší filmy našich nejlepších žánrových režisérů. Divácké filmy tvoří už od 30. let páteř české kinematografie, právě tyto snímky vytvořily tu skvělou obchodní značku „český film“, kterou nám ve světě tak závidějí. Kromě Spojených států, Indie a Francie nikde jinde diváci neprojevují tak velký zájem o národní kinematografii jako u nás. Pokud se na škatulku Kino podíváme z hlediska České televize jako vysílatele, pak jsou to snímky, které mohou jít v neděli od osmi hodin večer a divák se na ně bude těšit. Sem řadíme například hudební komedii Alice Nellis REVIVAL, která se stala hitem léta 2013, či vánoční romanci Karin Babinské KŘÍDLA VÁNOC, která velmi úspěšně načala zimu 2013. Patří sem ale i KLAUNI, LÍBÁNKY, VEJŠKA, KRÁSNO...

Škatulka Festival je určená náročnějšímu divákovi jak v kině, tak na obrazovkách České televize. Snímky jako MŮJ PES KILLER, ROZKOŠ, CESTA VEN či DETEKTIV DOWN by měl divák hledat nejdříve v artových kinech, posléze na ČT 2 v pozdějším čase či na ČT art.

Škatulka Talent je primárně určena začínajícím tvůrcům. Chceme pomáhat talentovaným, chceme je učit spolupráci s Českou televizí a chceme jejich prostřednictvím myslet i na svoji budoucnost. Do této kategorie patří mimo jiné chystané snímky „Parádně pokecal“, „Pojedeme k moři“, „My2“ či „Vyzpytatelné cesty“. Jejich užití na obrazovce může být rozmanité, zatímco debut Jiřího Mádlů „Pojedeme k moři“ podle mě bez problémů zvládne primetime na konci či začátku školního roku, absolventské snímky studentů FAMU divák bude muset hledat spíš na ČT art.

Všechny projekty je možné rozřadit do tří kategorií? To je tak jednoduché?

Samozřejmě, že není, to jsou jen takové headlines pro snazší orientaci, protože při rozhodování, do kterých filmů půjdeme, či ne, hrají důležitou roli i další faktory. Chceme točit filmy pro celé spektrum generací, od těch nejmladších až po ty nejstarší. Chceme točit filmy nejen hrané a dokumentární, ale samozřejmě i animované. Chceme dělat nejen filmy tradičních žánrů, ale pro českou kinematografii třeba i netradiční, momentálně máme spadeno například na taneční film, což je žánr, který tady nikdo nikdy nedělal. Chceme točit nejen filmy z Prahy, ale i z Českých Budějovic, Ústí nad Labem či Slovácku. A kromě řady jiných věcí chceme také podporovat minority. Zejména Slováci a Poláci v minulých letech hojně podporovali naše filmy a trochu nelibě nesli, že my nechceme podporovat ty jejich. My bychom tenhle princip reciprocity, smysluplné reciprocity rádi podporovali.

Co vám ve Filmovém centru vlastně na české kinematografii vadí nejvíce?

Zlobí nás nedostatek dobrých scenáristů. Zoufáme si z takřka totálního nedostatku dramaturgů, přičemž u animovaného filmu je situace ještě horší, což je škoda o to větší, že chuť a nápady na animované filmy tu je obrovská. Mrzí nás boom nadšených rádobyrežisérů a rádobyscenáristů typu Tomáše Magnuska či Davida Laňky, kteří stejně jako Oldřich Kmínek a další ve 30. letech devalvují značku „český film“ přímo ukrutným způsobem. Mrzí nás nadbytek českých filmů v kinech a jejich krátká životnost. Mrzí nás určitá krize filmové pohádky, která je poněkud vyčerpaná a potřebovala by nový impuls. Mrzí nás zoufalý nedostatek dobrých komedií.

Mimochodem, právě komedii bereme ve Filmovém centru jako velkou výzvu. Na komedie se dlouhá léta dívali přes prsty jak kritici, tak pedagogové na vysokých školách a výsledek je ten, že dneska málem nikdo neví, jak dobrá komedie vypadá. Kde jsou filmy jako EVA TROPÍ HLOUPOSTI, SVĚTÁCI nebo „PANE, VY JSTE VDOVA!“? Komedie je obecně brána za podřadný žánr, přitom je to žánr vůbec nejtěžší. U dramatu či psychologického filmu můžete neúspěch svádět na okolnosti nebo nepochopení, u komedie je hned jasné, jestli je dobrá, nebo ne, protože se divák buď směje a chodí na ni, nebo ne. Navíc naší ambicí není dělat spotřební komedie na jedno použití, chceme dělat komedie, na které se bude divák dívat opakovaně a s chutí. Zkuste si vzpomenout na divácky nejúspěšnější komedie 90. let. Kolik z nich se dneska v televizi hraje a kolik z nich dostává důstojné vysílací časy?

Je možné, aby Filmové centrum naplnilo představy, které si nyní sdělujeme, a naděje tvůrců, kteří doposud příliš opor nenacházeli? Nejsou tyto ambice nad možnostmi instituce v dané podobě?

Ano, přiznáváme, že to břemeno, které jsme na sebe naložili v červenci 2012, je mnohem větší, než jsme si mysleli, je přímo olbřímí, a to jsme se všichni tři, Tomáš Baldýnský, Helena Uldrichová i já, dvacet let pohybovali v branži, takže rozhodně nejsme žádní zelenáci. Tvůrci na nás kladou očekávání, jaká kdysi kladli na Filmové studio Barrandov a jaká by nyní měli klást spíš na český stát než na Českou televizi. Často jim musíme velmi složitě vysvětlovat, že nemůžeme dělat všechny potenciálně dobré filmy a vyvíjet všechny potenciálně dobré látky. My předně musíme plnit povinnost vůči České televizi jako vysílateli! Nicméně své odpovědnosti za českou kinematografii se samozřejmě nezříkáme. Je to úmorná každodenní práce se spoustou káfi, redbullů a coca-col, jsou to nastavované noci,

víkendy, z toho vyplývající osobní i zdravotní problémy. Zpětně viděno, těch radostných chviliek není moc: obrovské ovace narvaného Thermalu při premiérovém uvedení REVI-VALU, zpráva, že MŮJ PES KILLER dokázal vyhrát jeden z nejprestižnějších festivalů v Rotterdamu, informace, že krátký film STRACH se dostal do širšího seznamu kandidátů na Oscara. No, ono těch dobrých zpráv vlastně málo není, jenom jsou vždycky — a zcela správně — spojovány hlavně s tvůrci. Koho by ve sladkých okamžicích úspěchu zajímala Česká televize nebo nějací dramaturgové? Ti přece jen dělali svoji práci...

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ